

Teknologian kehityksen vaikutus lakialaan

Sanna Kivistö

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Liiketoiminnan palveluratkaisut ja kielet

Amk-opinnäytetyö

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t) Sanna Kivistö
Tutkinto Liiketoiminnan palveluratkaisut ja kielet
Raportin/Opinnäytetyön nimi Teknologian kehityksen vaikutus lakialaan
Sivu- ja liitesivumäärä 23 + 4
<p>Lakialalla toimintamallien kehitys on ollut viime vuosikymmeninä hidasta. Nyt kuitenkin alalla on havaittavissa selvää liikehdintää kohti tehokkaampia malleja, joissa teknologian kehityksellä on suuri rooli.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten teknologian kehitys on jo nyt vaikuttanut ja tulee tulevaisuudessa vaikuttamaan lakialaan ja alalla työskentelevien tehtäviin. Siinä pohdittiin teknologian kehityksen tuomia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. Opinnäytetyössä tutkittiin muutoksia, joita teknologialla on mahdollisuus tuoda esimerkiksi lakialan tukitoimintoihin. Siinä pohdittiin myös, miten suurilta osin kustannukset vaikuttavat teknologian käyttöön lakialalla.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu teoriasta, empiirisestä osiosta ja tutkimuksen tuloksista sekä pohdinnasta. Tutkimuksessa tehtiin neljä haastattelua, jotka suoritettiin Webropol-sivustolla tutkijan tekemällä lomakkeella. Haastattelukysymykset tehtiin teoriaosion pohjalta ja ne olivat avoimia kysymyksiä, sillä tutkimukseen haluttiin mahdollisimman vapaamuotoisia ja laajoja vastauksia. Kysyessä on kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Teoriaosio tarjoaa vaihtoehtoisia ratkaisuja perinteiselle tavalle toimia lakialalla ja se tarkastelee, mitkä seikat vaikuttavat ihmisten suhtautumiseen uusia teknologioita kohtaan. Haastatteluista kävi ilmi, että myös lakiala on muutosten kohteena, vaikka se onkin ollut suhteellisen hidas reagoimaan muutokseen. Haastatteluista selvisi myös, että monet alalla ovat sitä mieltä, että teknologiaa tulisi hyödyntää enemmän tiukkojen aikataulujen ja delegoinnin vuoksi. Teknologia on tuonut paljon helpotusta lakialalle, etenkin rutiininomaisiin tehtäviin, mutta sen mukana on tullut myös ongelmia. Tutkimuksesta kävi ilmi, että teknologialla ja tekoälyllä on suuri potentiaali parantaa lakialaa ja asianajotoimintaa. Inhimilliset taidot on kuitenkin säilytettävä, sillä kaikkea teknologia ei voi korvata.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin kahdessa osassa. Teoriaosa ja haastattelut tehtiin kevään 2023 aikana ja empiirinen osa laadittiin syksyllä 2023.</p>
Asiasanat Kustannuskysymys, lakiala, teknologia, tekoäly, tukiohjelmat

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	2
2	Tekoälyn ja teknologian kehitys	3
2.1	Tekoälyn määritelmä.....	3
2.2	Eri sukupolvet ja teknologia	4
2.3	Kolme muutostekijää.....	5
3	Kehityksen suunnittelu- ja kustannuskysymykset	9
3.1	Motivaatio lähteä juridiselle alalle	9
3.2	Yhteistyöstrategia	10
3.3	Tuotteistaminen	10
3.4	Juridisen työn hankkiminen - hankintamallit	12
4	Laadullisen tutkimuksen toteutus	15
4.1	Menetelmien kuvaus	15
5	Tulokset.....	17
5.1	Tekoälyn käyttö lakialalla	17
5.2	Kustannukset ja teknologia	17
5.3	Motivaatio ja haasteet	18
6	Pohdinta	19
6.1	Oman oppimisen arviointi	20
	Lähteet.....	22
	Liitteet	24
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	24

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö tarkastelee, miten lakiala on muuttunut teknologian kehityksen myötä ja mitä mahdollisuuksia ja uhkia teknologia tuo mukanaan. Kyseessä on tutkimuksellinen opinnäytetyö.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä pohditaan teknologian kehityksen vaikutusta lakialaan ja sitä, miten siihen suhtaudutaan kyseisellä alalla. Tässä työssä lakialalle kuuluvilla henkilöillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka toimivat alalla ja sitä vaativalla koulutuksella. Työssä tarkastellaan, mitä muutoksia lakialalla on tapahtunut teknologian suhteen, ja mitä on mahdollisesti odotettavissa tulevaisuudessa. Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraavaan tutkimuskysymykseen: Miten teknologian kehitys vaikuttaa lakialan tukitoimintoihin? Lisäksi vastataan seuraaviin alakysymyksiin: Kuinka suurilta osin teknologian kehitys lakialan tukitoiminnoissa on kustannuskysymys? Miten kustannusten suunnittelussa voidaan valmistautua tulevaisuuden varalle?

Sain idean opinnäytetyölle ollessani yhteydessä erääseen lakialan startup-yritykseen. Yritys on rakentamassa teknologiaa asiakasrajapintaan, mikä tulee tehostamaan juristin työaikaa ja nopeuttamaan sekä helpottamaan asiakaskommunikaatiota ja tiedonkeruuta. Teknologian avulla juristit voivat keskittyä vain substanssiosaamiseen ja palvelemaan moninkertaisen määrän asiakkaita yhden asiakkaan sijaan merkittävästi lyhyemmässä ajassa.

Teknologian kehitys on ollut paljon esillä viime vuosina, eikä kehitys näytä hidastuvan. Lakialalla on pitkään suhtauduttu varovaisesti uudistuksiin. Lakialan toimintamallit ovat muuttuneet yllättävän vähän 50 vuoden aikana, ja juridiikka liiketoimintana onkin kehittynyt hitaammin kuin useimmat muut liiketoiminnan alueet. (Kauppalehti 2020.)

Tekoäly on korvannut ja tulee tulevaisuudessakin korvaamaan osan tukitoiminnoista, mutta kaikkea se ei kuitenkaan pysty korvaamaan. Teknologiset uudistukset ovat tuoneet paljon helpotusta ihmisten elämään, mutta pelkkään teknologiaan ei voi turvautua. Ihmiselementtiä tarvitaan jatkossakin.

ChatGPT, sovellus, joka kykenee luomaan tekstiä, on ollut paljon esillä mediassa sen jälkeen, kun se avattiin yleisölle vuoden 2022 lopulla. Sovellus on käyttäjille ilmainen ja se on opetellut, mitkä sanat esiintyvät usein yhdessä. Nämä yhdistelmät perustuvat niin suuriin tekstimassoihin, että kirjoitus on usein järkevää. Se perustuu kielimalliin, joka ennustaa, mikä sana seuraa toista. Tämä on huikea suoritus, mutta sovelluksen ylläpito maksaa arviolta 100 000 dollaria päivässä. Kuten kaikkea teknologiaa, voidaan myös sitä käyttää sekä hyvään että pahaan, ja sovelluksen todelliset hyödyt ja haitat eivät ole vielä selvillä. (Yle 2023.)

Myös lakialan tukitoimintoja, kuten assistentin roolia, on syytä pohtia teknologiaa ja etenkin tekoälyä tutkiessa. Monet ovat pohtineet, tuleeko assistentin roolista turha ja että voiko assistentit pian korvata koneilla, kun teknologia jatkaa kehittymistään. Assistentilla on kuitenkin merkittävä rooli yrityksen toiminnassa ja niitä löytyykin joka alalta. Assistentit varmistavat yrityksen vaivattoman ja sujuvan toiminnan. Onko siis järkevää leikata assistentit pois ja säästää heistä syntyvissä kuluissa?

Teknologian kehittyessä on ihmisen mukautettava toimintatapojaan. Kustannuskysymys on yksi yleinen esillä oleva asia, kun mietitään muutoksia. Mitä uusia teknologioita yritys ottaa käyttöön? Ovatko ne kustannusten kannalta järkeviä? Kun mietitään, miten yrityksen kustannuksia voitaisiin alentaa, tulee ensimmäiseksi usein mieleen henkilökunnan vähennys. Tarjolla on kuitenkin paljon vaihtoehtoisia tapoja.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukselliset opinnäytetyöt voidaan jakaa kahteen; kvantitatiivisiin eli määrällisiin tutkimuksiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin tutkimuksiin (Kananen 2017, 37). Tässä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää.

Laadullinen tutkimus on tutkimus, jonka avulla pyritään tekemään ”löydöksiä” ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Se on hyvä vaihtoehto silloin, kun ilmiötä ei vielä tunneta. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään lauseita ja sanoja, kun taas määrällinen tutkimus pohjautuu lukuihin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistyksiin, vaan tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkitseminen. Siinä pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. (Kananen 2017, 32, 35.)

Kvalitatiivinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta, kun taas kvantitatiivisessa tutkitaan tapausten joukkoa. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla ilmiötä voidaan ymmärtää uudella tavalla. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan prosesseja ja siinä ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Tiedon kerää ja analysoi pääasiassa tutkija itse. (Kananen 2017, 36.)

Opinnäytetyö koostuu teoriaosioista ja neljästä haastattelusta. Haastateltavien valinnassa oli ratkaisevaa erilaiset näkökulmat, jotta tutkimukseen saataisiin vertailua eri näkemyksistä. Kuten Kananenkin (2017, 34) toteaa, laadullisessa tutkimuksessa huomio kiinnittyy tutkittavien näkökulmaan, merkityksiin ja näkemyksiin.

Haastattelut tehtiin Webropol-sivustolla, jonne kysymykset tehtiin ja niistä lähetettiin nettilinkki haastateltaville sähköpostiin. Vastaukset tulivat näkyviin Webropol-sivustolle. Kaikki kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jotta haastateltavat saivat vastata mahdollisimman laajasti ja oman mielensä mukaan. Tehdystä tutkimuksesta haastatteluineen kerrotaan tarkemmin luvussa 4.

2 Tekoälyn ja teknologian kehitys

Teknologia on kehittynyt nopeaa tahtia ja jatkaa kehittymistään edelleen. Sukupolvien välillä on eroja siinä, miten ne suhtautuvat teknologiaan ja omaksuvat uudistukset. Richard Susskind (2013, 22) uskoo, että on olemassa kolme muutostekijää, jotka tulevat muuttamaan juristien työtä merkittävästi.

Kun mietitään tulevaisuuden työtä, nousevat eri teemat, trendit, konseptit ja teknologiat esiin. Tulevaisuuden työssä on keskitytty paljolti digitalisaatioon, automaatioon ja analytiikkaan. Keskustelu tulevaisuuden työstä pyörii paljon tekoälyn ympärillä. (Lynn, Rosati, Conway & van der Werff 2023, 5.) Ne yritykset, jotka eivät ole valmiita tekoälymuutokseen, saattavat olla vaarassa menettää asemansa, kun alan toimintatavat muuttuvat (Kolari & Kallio 2023, 96).

Teknologiat, kuten automatisaatio, digitalisaatio ja tekoäly luovat uusia työtapoja, esimerkiksi keikkatyöskentely, ja sallivat joustavia työasetelmiä, kuten kotona työskentely ja jaettu työskentely. (Lynn ym. 2023, 6). Näistä kerrotaan lisää luvussa 3. Tekoäly tuo mukanaan myös uudenlaisia johtamistapoja algoritmisen johtamisen kautta. Esimerkiksi työn suunnittelua, organisointia, arviointia ja valvontaa voidaan täydentää ja korvata algoritmeilla ja tekoälysovelluksilla. Edellä mainitut asiat vaativat uudenlaisten taitojen koulutusta, monitoroimista ja työkalujen optimoimista. (Lynn ym. 2023, 6; Työterveyslaitos 2023.)

2.1 Tekoälyn määritelmä

Tekoälyn isänä pidetään yhdysvaltalaisista tietojenkäsittelytieteen professori John McCarthy, joka esitteli ensimmäisenä termin artificial intelligence vuonna 1956 (Siukonen & Neittaanmäki 2019, 25). Tekoäly voidaan jakaa heikkoon ja vahvaan tekoölyyn. Heikko tekoäly suorittaa ainoastaan sille määrättyjä tehtäviä, jotka ovat tarkasti rajattuja. Hakukoneet ja roskapostisuodattimet ovat esimerkkejä heikosta tekoölystä. Vahva tekoäly puolestaan ymmärtää laajemmin ja kykenee ajattelemaan sekä toimimaan itsenäisesti kuten ihminen. Tällaista tekoölyä ei kuitenkaan ole onnistuttu vielä luomaan. (Kolari & Kallio 2023, 22; Siukonen & Neittaanmäki 2019, 45.)

Tekoälyllä tarkoitetaan koneen kykyä käyttää päättelyä, suunnittelemista, oppimista ja luomista, jotka ovat perinteisesti ihmisen älyyn liitettyjä taitoja. Tekoäly voidaan Euroopan komission määritelmän mukaan jakaa kahteen muotoon; ohjelmistoihin ja ”ruumiillistettuun” tekoölyyn. Ohjelmistoihin kuuluvat hakukoneet, virtuaaliset avustajat, kuvia analysoivat ohjelmistot sekä puheen- ja kasvojen tunnistusjärjestelmät. ”Ruumiillistettu” tekoäly puolestaan koostuu roboteista, droneista, itseohjautuvista autoista sekä asioiden internetistä. (Euroopan parlamentti 2020.)

Tekoälyn ansioista järjestelmät voivat havainnoida ympäristöään, käsitellä tekemiään havaintoja ja ratkaista ongelmia saavuttaakseen jonkin tietyn päämäärän. Tietokone ottaa vastaan tietoa, jonka sen tunnistimet ovat keränneet ja käsittelee tämän tiedon sekä vastaa siihen. Tekoälyjärjestelmät ovat kykeneviä muokkaamaan käytöstään tiettyyn pisteeseen asti työskentelemällä itsenäisesti ja analysoimalla aiempien toimien vaikutuksia. (Euroopan parlamentti 2020.)

Tänä vuonna julkaistiin artikkeli, jossa puhuttiin siitä, kun amerikkalainen juristi Steven Schwartz, joka on toiminut juristina kolmekymmentä vuotta, oli päättänyt käyttää ChatGPT-tekoälyä avukseen etsiessään samanlaisia oikeudellisia tapauksia kuin se, joka hänellä oli työn alla. Kun hän oli toimitanut kyseiset tapaukset eteenpäin, kävikin ilmi, että tapaukset olivat täysin tekoälyn itsensä keksimiä. (MTV Uutiset 2023.) Kuitenkin Kolari ja Kallio (2023, 110) arvioivat, että juristi voi hyödyntää tekoälyä esimerkiksi hakemalla oikeat aiemmat oikeuden päätökset sekä tekemään niistä yhteenvedon. Tiedon oikeellisuuden arviointi jää juristille.

Schwartz myöhemmin kertoi olevansa häpeissään ja ettei hän ymmärtänyt, ettei ChatGPT ole hakukone. Hän kertoi kuulleensa teknologiasta yliopistoikäisiltä lapsiltaan ja kertoi olleensa lukenut artikkeleita tekoälyn hyödyistä ammatillisessa tarkoituksessa sekä siitä, kuinka tekoäly voisi tehdä lailliset tutkimukset merkityksettömiksi. (Forbes 2023.) Schwartzin tapaus toimii hyvin esimerkkinä siitä, miten tekoälyyn ei pidä luottaa sokeasti. Tekoälymallien käyttöön tutkimuslähteenä liittyy riskejä, sillä tekoäly saattaa keksiä tietoa itse. (MTV Uutiset 2023.)

Myös opiskelijat ovat myöntäneet käyttävänsä ChatGPT:tä kotiläksyjensä tekemiseen, ja poliitikot ovat alkaneet käyttää sitä luomaan keinotekoisesti luotuja kuvia kampanjoihinsa. Tämä on tuonut yhteiskuntaan suurta huolta siitä, etteivät ihmiset pysty erottamaan luotuja kuvia ja tekstejä oikeista, mikä tuo väärää informaatiota ihmisille. (Forbes 2023.)

2.2 Eri sukupolvet ja teknologia

Tätä aihetta tutkiessa on tärkeää ottaa huomioon eri sukupolvet. Sillä, miten eri sukupolvet ovat kasvaneet, on suuri vaikutus siihen, miten he suhtautuvat teknologiaan. Tällä hetkellä työelämässä on kolme eri sukupolvea; X-, Y-, ja Z-sukupolvet. (Ava-akatemia 2023.)

X-sukupolvi, eli noin 1960–1977 syntyneet, ovat syntyneet ja kasvaneet maailmassa ennen digitalisoitua. He ovat olleet jo aikuisia nykYTEKNOLOGIAN tullessa markkinoille ja heille teknologian käyttäminen ja uudistukset ovatkin usein hankalia. (Ava-akatemia 2023.)

Y-sukupolvi, eli noin 1980–1997 syntyneet, saattavat muistaa hämärästi ajan ennen teknologiaa. He ovat ensimmäinen sukupolvi, joka on kasvanut teknologian parissa. He arvostavat teknologian tuomia uudistuksia, sillä he muistavat ajan ennen niitä ja pystyvät vertaamaan aikakausia

keskenään. He suhtautuvat kuitenkin uudistuksiin varauksella, ja liian nopeat ja radikaalit muutokset voivat saada heidän päänsä pyörälle. (Ava-akatemia 2023.)

Z-sukupolvi, eli noin vuoden 1997 jälkeen syntyneet, ovat syntyneet ja kasvaneet täysin digitaalisessa maailmassa. He ovat teknologian moniosaajia, eivätkä arasta uudistuksia. Heille teknologia on itsestäänselvyys. (Ava-akatemia 2023.)

Sukupolvien väliset erot tulee ottaa huomioon niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin kannalta. Vanhemman sukupolven asiakkaat ovat tottuneet henkilökohtaiseen palveluun ja ovatkin monesti valmiita maksamaan enemmän sen saadakseen. Useat lakialan uudet asiakkaat ovat kuitenkin nuorempaa sukupolvea, ja heillä on eri vaatimukset ja tavoitteet kuin vanhemman sukupolven asiakkailla. Nuoret asiakkaat eivät ole valmiita maksamaan monia satoja euroja henkilökohtaisesta palvelusta, vaan hakevat mieluummin edullisempia vaihtoehtoja ja ovat valmiita tekemään enemmän työtä itse säästääkseen kuluissa. He eivät arastele uusia teknologisia kehityksiä, vaan ovat valmiita testaamaan niitä innokkaasti.

Teknologinen apu ongelmatilanteissa on tehtävä työntekijöille helpoksi, koska monet toimintatavat työelämässä ovat teknologian varassa. Muun muassa etäkokoukset, jotka pidetään tietokoneella, ovat hyvin yleisiä nykypäivänä. Mikäli ongelmia esiintyy, esimerkiksi kokouksen pitäjän mikrofoni tai kamera ei jostain syystä toimi, on tärkeää, että apua on saatavilla ihmisiltä, jotka ovat erikoistuneet kyseisiin ongelmiin.

2.3 Kolme muutostekijää

Richard Susskind puhuu kirjassaan *Juristin huominen* (2013) siitä, miten oikeusala on ennennäkemättömässä muutostilassa. Hän arvioi, että vielä seuraavan 10 vuoden aikana juristien työ tulee muuttumaan merkittävästi ja että syntyy täysin uudenlaisia tapoja tarjota oikeudellisia palveluita. Susskind toteaa, että monet perinteiset palveluntarjoajat epäonnistuvat, elleivät ne uudistu. Hän uskoo, että tätä tulevaa muutosta ohjaa kolme seikkaa; ”enemmän vähemmällä” -haaste, tietotekniikka ja liberalisointi. Juridiikan työt on tähän saakka suoritettu käytännössä joko asianajotoimistoissa tai yritysten omilla lakiosastoilla, ja tästä käytetään nimitystä ”joko - tai” -malli (Kauppalehti 2020).

”Enemmän vähemmällä” -haasteessa on kyse siitä, miten tuottaa enemmän lakipalveluita pienemmin kustannuksin. Lakimiehillä on monenlaisia asiakkaita. On suuryritysten yhtiölakimiehiä, pk-yritysten johtajia ja yksityishenkilöitä. Kaikkia asiakkaita yhdistää kuitenkin sama haaste – heillä ei ole varaa perinteisesti tarjottuihin oikeuspalveluihin. Monet yrittäjät ovat tunnustaneet joutuneensa toimimaan ilman oikeudellista asiantuntemusta, koska lakimiehiin ei yksinkertaisesti ole varaa. Oikeusavun huomattavat leikkaukset ovat johtaneet siihen, että vain ääripäillä eli hyvin varakkailta tai

köyhillä kuluttajilla on varaa lakimiesten palveluihin. Susskind uskoo, että tämä haaste tulee muuttamaan juristien työskentelytapoja peruuttamattomasti. (Susskind 2013, 22–23.)

Juristien tulisi saada tehostettua työtään. Asiakkaat eivät halua maksaa ”juristihintoja” tukitoimintojen ja automaation tehtävissä olevista töistä. Juristeilla kuitenkin näyttää olevan edelleen kiinnostusta laskuttaa omilla tuntihinnoillaan, sillä se tuo heille enemmän rahaa. He eivät siis ole kovin innokkaita sijoittamaan teknologiaan, joka vie heiltä rahallista voittoa. Kuitenkin, kun rutiinitöihin käytetään teknologiaa sekä keskitettyjä palveluita apuna, laskevat kustannukset selvästi. Tämä mahdollistaa sen, että juristit pääsevät käyttämään aikaansa tärkeämpiin tehtäviin. (Kauppalehti 2020.)

Myös Niels Martin Brocher uskoo Susskindin tapaan, että juristien työ tulee muuttumaan merkittäväällä tavalla. Voittojen on johdettava parempiin palveluihin eli ideaalisti tämä tarkoittaa, että asiakkaiden on saatava enemmän vähemmällä. Tämä vaatii kuitenkin valtavan kulttuurisen muutoksen, ja lakialan bisnesmalli on muutettava. Tästä on ollut merkkejä ilmassa jo kauan, eikä se tule olemaan helppoa, mutta Brocher uskoo alan muuttuvan parempaan suuntaan. (Forbes 2023.) Myös Kauppalehden (2020) mukaan on selvää, että lakiala kokee merkittäviä ja erittäin myönteisiä muutoksia lähitulevaisuudessa.

Access to justice tarkoittaa, että kaikilla tulisi olla oikeus yhtäläiseen lain saatavuuteen. Tämä ei tosiasiallisesti kuitenkaan toteudu, ja tähän viitataan ”oikeuden saatavuus ongelmana”, joka on vakava sosiaalinen ongelma. Kun huomioidaan, että useimmat ihmiset eivät tunne suurinta osaa lainsäädännöstä, eikä heillä ole varaa hankkia perinteistä oikeudellista neuvontaa, on tilanne melko vaarallinen Susskindin mukaan. (Susskind 2013, 92.)

Lordi Woolf julkaisi vuonna 1995 ja 1996 Access to Justice -raporttinsa, joissa keskityttiin riita-asioiden ratkaisuun. Susskind kuitenkin näkee, että oikeudenmukaisuutta tavoitellessa pitäisi keskittyä myös riidan hillitsemiseen, riidan välttämiseen ja juridisen vakauden edistämiseen. Riidan hillitseminen keskittyy ehkäisemään liiallisesta eskaloitumisesta syntyneisiin erimielisyyksiin, joissa sekä riidan osapuolet että juristit ovat niitä, joita tarvitsee hillitä. Riidan välttäminen puolestaan tarkoittaa juuri sitä miltä se kuulostaa. Ison riidan sijaan valitaan riidaton tilanne eli se vältetään. Juridisen vakauden edistämisen tehtävänä puolestaan on taata, että ihmiset tiedostavat ja pystyvät hyödyntämään niitä uudistuksia, etuja ja parannuksia, joita laki voi tarjota, vaikka mitään ongelmaa ei olisikaan syntynyt. (Susskind 2013, 92–93.)

On fakta, että teknologia on tullut jäädäkseen, mutta juridiikan ammattilaiset tuntuvat olevan hitaita hyväksymään uusia järjestelmiä. Amerikkalainen keksijä ja tietojen käsittelijä Ray Kurzweil on esittänyt teoksessaan ”The singularity is near” näkemyksensä siitä, että vuoteen 2050 mennessä tavallisella pöytätietokoneella olisi suurempi laskentateho kuin ihmiskunnalla yhteensä. Tämän

vuoksi Susskind toteaakin, että mikäli tämä arvio käy toteen, olisi juristien aika arvioida työskentelytapojaan uudelleen. Mikäli tietotekniikka tulee muuttamaan kaikki talouden ja yhteiskunnan osat alueet, eivät juristitkaan ole poikkeus. Susskind toteaa, että uusien järjestelmien aikaisempi omaksuminen on yksi juridisen alan keskeisistä haasteista. Uusien teknologioiden tuomat mahdollisuudet on tunnistettava ja niihin tulee tarttua, ja juristien tulisi olla ennakkoluulottomia ja avoimia tämän suhteen. (Susskind 2013, 27–28.)

Matthew Stepka on sitä mieltä, että tekoälyn tuomat hyödyt ovat todellisia. Sen avulla voidaan tehostaa juristien tuottavuutta ja välttää kalliita virheitä. Joissain tapauksissa sen avulla voidaan jopa nopeuttaa päätöksentekoa ja tutkimuksen tekoa. Stepka toteaa, ettei se voi kuitenkaan korvata ihmisen arvostelukykä lakialalla, kuten Schwartzinkin esimerkki osoittaa, sillä siinä piilee harhaanjohtavan ja vääristyneen datan vaara. Tekoäly ei ymmärrä päätösten perusteluita, mutta ihmiset ymmärtävät. Nämä seikat on saatava muutettua ennen kuin tekoälyä käytetään joissain laillisissa yhteyksissä. (Business Law Today, 2022.)

Monet uudet sovellukset eivät vain virtaviivaista ja tietokoneista aikaisempia tehottomia manuaalisia prosesseja, vaan ne mahdollistavat sellaisten tehtävien suorittamisen, jotka ennen eivät olleet edes mahdollisia. Ne siis innovoivat. Tietotekniikan ja internetin haasteena ei tulisi pitää ainoastaan nykyisten tehottomien työskentelytapojen automatisointia. Todellinen haaste on innovointi eli lain harjoittaminen tavalla, joka ei ennen olisi ollut mahdollista. Monet innovatiiviset teknologiat voivat kuitenkin olla häiritseviä. Ne eivät sovi käytettäviksi perinteisten työskentelytapojen rinnalle tai tue niitä, vaan haastavat ja muuttavat perinteisiä tapoja. (Susskind 2013, 29.)

Kolmas merkittävä muutostekijä on Susskindin mielestä liberalisointi. Kautta aikojen lait ja asetukset ovat määritelleet, kuka voi toimia lakimiehenä, johtaa tai omistaa lakitoimistoja ja mitä palveluita ne voivat tarjota. Nämä lait ja asetukset on rajattu omalla tavallaan kussakin maassa, mutta peruseriaatteet juristien yksinoikeudesta ovat samat useimmilla lainkäyttöalueilla. Juristien suljettu yhteisö ei tarjoa kuitenkaan kuluttajille tarpeeksi valinnanvaraa. Monet kriitikot ja lainsäädännön uudistajat ovat vaatineet oikeudellisia palveluita ja niitä tarjoavia yhtiöitä koskevan lainsäädännön liberalisoimista. (Susskind 2013, 23.)

Investoijat ja yrittäjät ovat havahtuneet siihen, ettei oikeusala ole tehokas ja tämä luo heille erinomaisia mahdollisuuksia tarjota oikeudellisia palveluita edullisemmilla ja asiakasystävällisemmillä tavoilla. Nämä uudet toimijat eivät ole sitoutuneita perinteisiin työskentelytapoihin. He eivät väitä, että kalliiden juristien tulisi tarjota kaikkia oikeudellisia palveluita hienoissa ja kalliissa liiketoimissa kaupunkien keskustoissa. He eivät myöskään väitä, että juridinen työ tulisi suorittaa tuntilaskutuksella. He ovat sen sijaan innostuneita muutoksesta ja ovatkin monesti parempia liiketoiminnan johtajia kuin juristit. Liberalisointi tulee houkuttamaan lisää kilpailua alalle. Susskind tuumaileekin, että

kun liberalisoinnin myötä markkinoille tulee oikeusalan yrityksiä ja palveluita, jotka auttavat asiakkaitaan paremmin kohtaamaan ”enemmän vähemmällä” -haasteen, vaikuttaa tämä muutos maailmanlaajuisesti. Globaalien yritysten lakiasiaintohtajat hyötyvät liberalisoituneen järjestelmän palveluista ja vaativat samaa myös omassa maassaan. Vanhanaikaisten markkina-alueiden asianajotoimistot saattavatkin löytää itsensä epäedullisesta kilpailuasemasta, jossa niiden on mahdotonta kerätä pääomaa. (Susskind 2013, 25–26.) Nämä kolme edellä mainittua muutostekijää tulevat muokkaamaan tulevaisuuden juridista maailmaa.

3 Kehityksen suunnittelu- ja kustannuskysymykset

Teknologian käyttöönotto ei ole ilmaista, ja taloudellisilla tekijöillä onkin merkittävä vaikutus siihen, mitä teknologioita yritykset ottavat käyttöön. Automatisointi on kallista, vaatii paljon työtä ja on aikaa vievää. (Marttinen 2018, 103, 107.)

Ajan hermolla olevat laki- ja asianajotoimistot pyrkivät kehittämään vastatoimia uuteen markkinatilanteeseen ja tulevatkin käyttämään paljon aikaa ja vaivaa strategiasuunnitteluun. Voisi kuvitella, että paras tapa selviytyä ”enemmän vähemmällä” -haasteesta olisi yksinkertaisesti veloittaa asiakkailta vähemmän. Ajatus halvemmista hinnoista tuskin kuitenkaan herättää suurta innostusta laki- ja asianajotoimistoissa, joissa on nautittu liikevoiton ja -vaihdon kasvusta. (Susskind 2013, 31.)

Covid-19 pandemian ja Venäjä-Ukraina sodan tuomina vaikeina aikoina voisi kuvitella monien toimistojen kuitenkin haluavan osoittaa yhteistyöhalukkuuttaan ja tarjoavan esimerkiksi vaihtoehtoisia laskutusmalleja (alternative fee arrangements, AFA). Nämä ovat vaihtoehtoja tuntiperusteiselle laskutukselle, joka on ollut oikeudellisten palveluiden pääsääntöinen laskutustapa 1970-luvun puolivälistä saakka. Juristit siis veloittavat ajastaan, eivätkä tuloksistaan. Tämä laskutusmalli ei juurikaan motivoi juristeja hoitamaan töitään nopealla aikataululla, vaan sen sijaan palkitsee lakimiehiä, jotka kuluttavat enemmän aikaa työtehtäviinsä kuin heidän paremmin organisoituneet kollegansa. Työhön käytetty aika onkin harvoin suhteessa toimeksiannon tuottamaan arvoon. Tämä asetelma tarjoaa monesti asianajotoimistoille isot tulot, mutta pettyneet asiakkaat. Asiakkaat kritisoiivat etenkin niitä korkeita tuntimaksuja, joita laskutetaan nuorten lakimiesten toistuvasta rutiininomaisesta työstä. (Susskind 2013, 32, 35.)

On ilmeisen selvää, että oikeustieteen asiantuntijoita tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessakin. Jos joutuu oikeuden eteen, on varsin järkevää, että mukana on kokenut asiantuntija, joka tuntee lain. Asianajajat eivät siis missään nimessä ole täysin korvattavissa, mutta nykyään on kuitenkin olemassa paljon teknologisia edistyksiä, jotka auttavat nimenomaa rutiininomaisissa tehtävissä, kuten erilaisten asiakirjojen laatimisessa. Toki aina tulee olemaan ihmisiä, jotka haluavat henkilökohtaista palvelua ja ovat valmiita maksamaan enemmän sen saadakseen.

3.1 Motivaatio lähteä juridiselle alalle

Monet juristit ovat lähteneet alalle sen hyväpalkkaisuuden vuoksi. Vuosikymmeniä sitten ei edes tiedetty, että asianajajat tulisivat olemaan hyväpalkkaisia. Kun tämä kävi selväksi, lähtivätkin monet alalle juuri sen takia. Nämä henkilöt tulevat kuitenkin pettymään Susskindin mukaan, sillä enemmän vähemmällä -haaste tulee ajamaan kannattavuutta alaspäin. (Susskind 2013, 33.)

Nykynuorisoa motivoi kuitenkin myös muut asiat kuin hyvä palkka. Heillä on erilaiset tavoitteet kuin vanhemmalla sukupolvella, kuten aiemmin jo tässä työssä on mainittu. He haluavat monesti lähteä alalle, joka aidosti kiinnostaa heitä, sillä se motivoi työntekoon. Monille on tärkeämpää, että työ on mielekästä kuin että siitä saa mahdollisimman korkeaa palkkaa. Mielekäs työ on hyväksi myös esimerkiksi mielenterveydelle, joka on ollut paljon esillä nuorten keskuudessa viime vuosina. Etenkin Covid-19 pandemian aikana mielenterveysongelmat näyttävät kasvaneen, kun ihmiset ovat olleet eristyksissä yksinään. Tämän lisäksi työn monipuolisuutta pidetään usein tärkeänä motivaattorina. Pitkästyttävä työ harvoin motivoi työskentelemään tehokkaasti.

3.2 Yhteistyöstrategia

Susskind huomauttaa, että selviytyäkseen enemmän vähemmällä -haasteesta tulee asiakkaiden tehdä yhteistyötä ja jakaa tiettyjen oikeudellisten palveluiden kustannuksia. Pankit esimerkiksi käyttävät joka vuosi satoja miljoonia säännösten noudattamisen valvontaan. Näistä pankeista useat toimivat yli sadassa maassa, joissa jokaisessa on omat säädöksensä ja lakinsa. Näiden noudattamisen lisäksi on pankkien myös toimitettava asiakirjoja ja lomakkeita paikallisille valvontaviranomaisille säännöllisesti. Compliance-asiantuntijoiden haasteena onkin pysyä ajan tasalla säädösmuunnoksista, ymmärtää paikallisia käytäntöjä ja mieltymyksiä, kouluttaa kymmeniä tuhansia ihmisiä ja ottaa käyttöön standardisoituja prosesseja dokumenttien hallintaan ja laadintaan. (Susskind 2013, 36.)

Susskind on sitä mieltä, että on pankkeja, jotka voisivat tehdä yhteistyötä ja jakaa compliance-toiminnoista syntyviä kustannuksia. Compliance-työ on usein hallinnollista ja pankkisektorilla tehdään paljon päällekkäistä työtä, joka tulee liian kalliiksi. Susskind ehdottaakin, että pankit perustaisivat yhteisiä palvelukeskuksia suorittamaan osan tästä työstä huomattavasti pienemmillä kustannuksilla. Tämä yhteistyöstrategia ei ole vain suuria rahoituslaitoksia varten. Tätä filosofiaa voi yhtä lailla soveltaa niin pienyrityksiin kuin yksityishenkilöihin. (Susskind 2013, 36, 37.)

3.3 Tuotteistaminen

Juristeilla on taipumus puhua tuotteistamisesta negatiiviseen sävyyn. Tuotteistettuja oikeudellisia palveluja pahoitellaan, sillä niillä ei voi enää ansaita rahaa. Tuotteistamisella hitaasti ihmisvoimin tehty työ voidaan nykyään automatisoida ja siten työ on mahdollista suorittaa nopeasti ja lakimiesten vähäisellä panoksella. (Susskind 2013, 38.) Tutkimusten mukaan huippukoulutetuilla juristeilla menee yli neljännes työajasta rutiininomaisiin tehtäviin (Kauppalehti 2020). Asiakkaan näkökulmasta tuotteistaminen on puolestaan positiivinen asia, sillä se merkitsee huomattavasti alhaisempia kustannuksia. (Susskind 2013, 38.)

Monet juristit pitävät työtään räätälöitynä. He pitävät asiakkaidensa ongelmia ainutlaatuisina ja ovat sitä mieltä, että jokainen asiakas vaatii henkilökohtaisesti muotoillun ratkaisun, joka on hiottu juuri kyseistä tapausta varten. Tätä ongelmanratkaisukonseptia syötetään myös juridiikan opiskelijoille. (Susskind 2013, 39.)

Kolarin ja Kallion (2019, 123) mukaan suurin tekoälyyn liitetystä uhkakuvista on se, että tekoäly korvaisi ihmisen täysin. Singulariteetilla tarkoitetaan sitä, että tekoälystä tulisi niin edistyksellinen, että se voisi kehittää jatkuvasti parempia tekoälyjä. Tämän seurauksena tekoälystä tulisi huomattavasti ihmistä älykkäämpi. Marttinen kuitenkin toteaa, ettei automatisaatiota kannata murehtia, sillä se ennemminkin muuttaa töiden sisältöä kuin aiheuttaa niiden katoamista (Marttinen 2018, 107).

Susskind pitää kuitenkin juridisen työn räätälöintiä hyödyttömänä. On tietenkin totta, että jotkin tapaukset vaativat mittatilausratkaisuja, mutta huomattavasti vähemmän kuin lakimiehet haluaisivat asiakkaiden uskovan. Massatuotannolla ja massaräätälöinnillä saadaan halvempaa ja parempaa palvelua. Joko-tai-ajattelutapa, eli että työ on joko räätälöityä tai tuotteistettua, aiheuttaa sekaannusta. Juristit tuntuvat uskovan, että mikäli he haluavat välttää ei-kannattavaa tuotteistettua työtä, on heidän keskityttävä ainoastaan räätälöityihin palveluihin. (Susskind 2013, 39.)

Esimerkkinä tästä voidaan käyttää työsopimusta. Mikäli työsopimuksessa käytettäisiin räätälöityä lähestymistapaa, tehtäisiin se aina alusta alkaen uudelleen. Sopimuksissa kuitenkin käytetään yleensä tosiasiallisesti standardisoituja mallipohjia. Automatisoidussa asiakirjatuotannossa käyttäjät vastaavat kysymyksiin, ja verkkolomakkeen täyttämisen jälkeen järjestelmä tuottaa ensimmäisen, jokseenkin viimeistellyn asiakirjaluonnoksen. Automatisoidulla asiakirjatuotannolla on suuri etu siinä, että kysymyksiin vastaavan henkilön ei tarvitse olla juridiikan asiantuntuja. (Susskind 2013, 44–45.)

Monet lakimiehet vähättelevät oikeudellisten palvelujen paketoimista, mutta Susskind on tässäkin asiassa eri mieltä. Mikäli on mahdollista löytää halvempia, asiakasystävällisempiä ja käytännöllisempiä tapoja tuottaa oikeudellisia palveluita, niin silloin tulisi muokata omia työskentelytapoja ja omaksua nämä uudet menetelmät. Tärkeää on auttaa asiakkaita kohtaamaan enemmän vähemmällä -haaste, eikä pitää jääräpäisesti kiinni tehottomista ja vanhentuneista työmenetelmistä. (Susskind 2013, 44–45.)

Myös edellistä suurta lakialan murrosta noin 60 vuotta sitten, jolloin alettiin rakentamaan suuria asianajotoimistoja, epäiltiin alalla aluksi. Lopulta suurempien toimistojen tuoma tehokkuus vei voiton markkinoilla. (Kauppalehti 2020.)

Monet suuret asiakkaat haastavat suuria lakitoimistoja ja ovatkin perustaneet omia talonsisäisiä lakiosastoja tai valinneet vaihtoehtoisia tuottajia, jotka tarjoavat monitieteellisiä palveluita. Nämä

tuottajat kehittyvät huomattavasti nopeampaa tahtia kuin perinteiset asianajotoimistot, ja niissä luotetaan teknologian kykyyn tuottaa tehokkaampaa ja halvempaa palvelua. (Lynn ym. 2023, 41.)

Yksi hyvä tapa on dekomponoida eli pilkkoa työ eri tehtäviin ja suorittaa kukin mahdollisimman tehokkaasti. Osan tehtävistä voisivat muut palveluntarjoajat ottaa hoitaakseen perinteisiä asianajotoimistoja alhaisemmilla kustannuksilla sekä korkealaatuisemmin. Nämä työt voisi hoitaa alhaisen kustannustason maissa, esimerkiksi Intiassa. (Susskind 2013, 44–45.)

3.4 Juridisen työn hankkiminen - hankintamallit

Pelkkä hintojen alentaminen ei riitä, vaan juristien on siirryttävä kohti erilaisia toimintatapoja. Lakipalveluille löytyy uusia vaihtoehtoisia lähteitä. (Susskind 2013, 47–50.) Seuraavaksi tarkastellaan tällaisia vaihtoehtoisia malleja.

Insourcing tarkoittaa, että juristit tekevät oikeudellisen työn talon sisäisiä resursseja käyttäen. Sourcing on yksittäiselle asiantuntijalle, esimerkiksi professorille tai oikeudenkäyntiasianajajalle annettu toimeksianto tarkastella jotakin tiettyä oikeudellisen työn osatekijää. Co-sourcing eli ulkoistamisen yhteistyömalli on kyseessä silloin, kun organisaatiot työskentelevät yhdessä tuottaakseen oikeudellisen palvelun, usein jonkin jaetun palvelujärjestelmän kautta. Esimerkkinä tästä voidaan pitää pankkien suunnitelmia luoda yhteisiä järjestelmiä compliance-toiminnoilleen tai virastojen lakiosastojen yhteistyö. (Susskind 2013, 47–51)

No-sourcing eli ei-hankinta tarkoittaa, että oikeudellinen työ jää suorittamatta, koska ei katsota, että työ välttämättä vaatii juridisia toimenpiteitä. Esimerkiksi yhtiölakimies voi työn punnittuaan päättää, etteivät sen suorittamiseen vaadittu aika ja kustannukset ole kaupallisesti perusteltavissa. (Susskind 2013, 47–51.)

Juridisoinnin vähentämisessä tehtävä luovutetaan ei-juristien suoritettavaksi. On useita tehtäviä, jotka eivät välttämättä vaadi lakimiehen asiantuntemusta, vaan ne voi suorittaa joku muu ammattitaitoinen juridinen henkilö. Siirtäminen puolestaan tarkoittaa, että organisaatio siirtää osan sen juridisesta toiminnasta halvemmalle alueelle pysyen kuitenkin siinä maassa, jossa yrityksen liiketoiminta pääosin toimii. Offshoring taas tarkoittaa työn siirtoa maihin, joissa työvoima ja kiinteistö kustannukset ovat edullisempia. Ulkoistaminen merkitsee juridisen työn suorittamista ulkopuolisen yrityksen toimesta. Esimerkiksi asiakirjojen tarkastus ja muut rutiininomaiset juridiset tehtävät luovutetaan asiantuntijayrityksille, jotka usein sijaitsevat edullisemmilla alueilla. (Susskind 2013, 47–51.) Koulutustason noustessa töiden ulkoistaminen kehittyviin maihin on helpottunut (Marttinen 2018, 146).

Alihankinta on myös yksi vaihtoehtoista. Siinä oikeudellinen työ siirretään muille, normaalisti pienemmille asianajotoimistoille, joilla on alhaisemmat yleiskustannukset. Esimerkiksi Lontoossa monet isot asianajotoimistot käyttävät alihankkijoina Englannissa pätevyityneitä juristeja, jotka työskentelevät Etelä-Afrikassa tai Uudessa-Seelannissa, ja muut palkkaavat halvempia alueellisia toimistoja Ison-Britannian sisällä. (Susskind 2013, 47–51.)

Nearshoringissa työ suoritetaan maantieteellisesti läheisellä ja edullisella lainkäyttöalueella, jonka aikavyöhyke on lähempänä sitä asianajotoimistoa tai yrityksen lakiosastoa, joka jakaa toimeksiantot. Leasing on puolestaan juristien sitouttamista määrätyn ajaksi ja usein projektikohtaisesti. Nämä lakimiehet työskentelevät välittäjäfirmojen kautta, jotka huolehtivat heidän työllistymisestään. (Susskind 2013, 47–51.)

Kotona työskentely eli home-sourcing viittaa niihin lakimiehiin, jotka perinteisesti asianajotoimistossa työskentelemisen sijaan tekevät työtä kotoaan käsin ja usein osa-aikaisesti (Susskind 2013, 47–50). Tämä työskentelytapa tuli hyvin yleiseksi Covid-19 pandemian aikana, ja onkin useissa työpaikoissa jatkunut edelleen sallittuna ainakin osa-aikaisesti.

Avoimet sisällöt (open-sourcing) on oikeudellisten materiaalien, esimerkiksi standardiasiakirjojen tai ohjeistuksien jakamista, ilman korvausta julkisilla verkkosivuilla. Joukkoistamisessa laaja asiantuntijaryhmä käyttää aikaa tiettyjen oikeudellisten tehtävien suorittamiseen. Esimerkiksi oikeudellinen ongelma voitaisiin jakaa vapaaehtoisille, joista osa kertoisi oman näkemyksensä oikeasta ratkaisusta. (Susskind 2013, 47–51.)

Kuten jo aiemmin mainittu, tietokoneistaminen on valtava hankintalähde, joka käsittää kolme kategoriaa; systematisointi, paketointi ja tuotteistaminen. Tässä kohtaa tietokoneistamisella tarkoitetaan tietotekniikan soveltamista siten, että se tukee tai korvaa joitakin oikeudellisia tehtäviä, toimia, prosesseja tai palveluita. (Susskind 2013, 47–51.)

Nämä menetelmät voivat tarjota tehokkaita vaihtoehtoisia tapoja tuottaa oikeudellisia palveluita. Susskind uskoo, että merkittävä oikeudellinen työ dekomponoidaan eli hajotetaan osiin, joiden suorittamiseksi hankitaan tehokkaimmat vaihtoehdot ja niiden yhdistelmät. Tätä hän kutsuu multisourcing-malliksi. Susskind epäilee, ettei juridiikan ammattilaisia tarvita kaikissa juridisen projektin elinkaaren vaiheissa, edes silloinkaan, kun lopullinen työ on räätälöity. Sen sijaan hän ajattelee, että tietotekniikan käyttöönotto ja multisourcing-malli johtavat massaräätälöintiin eli sellaisten järjestelmien ja standardisoitujen prosessien käyttöönottoon, joilla asiakkaiden erityistarpeet voidaan täyttää samankaltaisella tehokkuudella kuin massatuotannossa. (Susskind 2013, 50–51.)

Monien asianajotoimistojen huippukausi sijoittui vuoden 2006 tienoille, jolloin asiakkaat olivat valmiita maksamaan enemmän suoritetusta työstä. Monien yritysten loiston ajat voivat olla ohi elleivät

toimistot muutu perinpohjaisesti. Mielenkiintoinen kysymys on, missä määrin voidaan lakimiesten työtä tehdä eri tavalla vaihtoehtoisilla menetelmillä nopeammin, halvemmin ja tehokkaammin. (Susskind 2013, 65, 71.)

Asiakkaat suosivat toimistoja, jotka osoittavat jatkuvaa kiinnostusta heitä kohtaan. He haluavat tuntea, että toimistot, joille he maksavat isoja summia, pitävät heidät ja heidän etunsa mielessään myös silloin, kun toimeksiantoja ei ole päällä. He arvostavat niitä toimistoja, jotka ovat selvästi uhranneet aikaansa juuri heidän liiketoimintansa ja toimialansa ajatteluun. Asiakkaat arvostavat säännöllisiä tiedotteita kehityksestä ja trendeistä, joilla voi olla suora yhteys heidän toimintaansa. Säännöllisen kontaktin ylläpitämistä arvostetaan, ja juristien on osattava samaistua asiakkaaseen, sekä asettua asiakkaan asemaan. Yhteistyöllä voidaan välttää päällekkäistä työtä ja poistaa toiminnan epäsymmetrisyyksiä, kanavoida energia tehokkaammin asiakkaisiin ja näin työsuhteet pysyvät sopuisina. (Susskind 2013, 77–80.)

Syytä olisi myös panostaa tehostettuihin ammatinharjoittajiin, jotka ovat taitavia ja asiantuntevia. He ovat tehokkaita standardoinnin ja tietokoneistamisen nykyaikaisten tekniikoiden käytössä ja jatkavat etenemistään kehityspolulla. Nämä ihmiset voivat usein työskennellä avustajana asiantuntijalle, luotetulle neuvonantajalle ja hoitaa tehtävät, jotka vaativat juristia, muttei välttämättä kallista asiantuntijaa. (Susskind 2013, 114.)

Vaikka innovaatiot, kuten etätyöskentely ja keikkatyöskentely, auttavat eräissä asioissa, tuovat ne mukanaan sosiaalisia ongelmia kuten burnout, ja työn ja vapaa-ajan konfliktit. Ne vaikuttavat myös työuran etenemiseen ja työtyytyväisyyteen ja voivat johtaa muun muassa huonoihin työolosuhteisiin. (Lynn ym. 2023, 9.)

Asianajotoimistojen olisi myös syytä olla yrittäjähenkisempiä tulevaisuudessa ja keksiä luovempia tapoja valjastaa lakimiestensä ammattitaitoa. Toimistot voisivat panostaa enemmän esimerkiksi tutkimus- ja kehittämisbudjetteihin ja -osastoihin. Tällaiset tiimit koostuvat hyvin älykkäistä ihmisistä, joilla on vapaus ajatella syvällisesti ja luovasti ja keksiä tuotteita tulevaisuuden varalle. Kuka tulee keksimään uudet juridiset palvelut, jotka mullistavat markkinat? Mikä osuus vuosittaisista palkkiotuotoista sijoitetaan takaisin tutkimus- ja kehittämisbudjettiin? (Susskind 2013, 129, 152.) Näitä kysymyksiä tulisi tulevaisuudessa pohtia enemmän.

4 Laadullisen tutkimuksen toteutus

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen, eli laadullinen, tutkimus, koska tutkimuksessa haluttiin kerätä ajatuksia ja mielipiteitä, ei numerollista dataa. Siinä pyrittiin tekemään löydöksiä. Tavoitteena oli ilmiön, ”miten teknologian kehitys on vaikuttanut lakialaan”, kuvaaminen. Tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tätä ilmiötä. (Kananen 2017, 90.)

Yleisin laadullisen tutkimuksen menetelmistä ovat haastattelut, joista käytetyin on teemahaastattelu. Haastattelussa on mukana aina kaksi osapuolta, haastattelija ja haastateltava, ja he käyvät keskustelua keskenään aihe kerrallaan. Tutkija miettii keskusteltavat aiheet eli teemat etukäteen. (Kananen 2017, 88.)

4.1 Menetelmien kuvaus

Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua, eli puolistrukturoitua haastattelumallia. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa kysymykset laaditaan ennakkoon ja ne ovat kaikille haastateltaville samat. Haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin ja niin laajasti kuin haluavat. (Tietoaristo 2023.) Tässä tutkimuksessa käytettiin avoimia kysymyksiä, sillä ne tuottavat enemmän tietoa ja laajempaa ymmärrystä kuin suljetut eli dikotomiset kysymykset, joihin voi vastata esimerkiksi vain kyllä tai ei. (Kananen 2017, 98.)

Siinä edettiin etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten pohjalta, joilla tutkittavaa ilmiötä pyrittiin selvittämään. Valittuja teemoja olivat muun muassa kustannusten suunnittelu ja tukitoimintojen käyttö lakialalla. Teemahaastattelut korostavat tutkittavien tulkintoja asioista sekä heidän antamiaan merkityksiä asioille, minkä vuoksi tutkija arvioi tämän haastattelumuodon sopivan tutkimukseensa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.)

Tähän tutkimukseen haastateltavat löytyivät tutkijan tuttavien kautta, ja heidät valittiin sen perusteella, että tutkimukseen saataisiin eri näkökulmia verrattavaksi. Yksi haastateltu henkilö toimii IT-puolella, yksi on johtaja-asemassa ja kaksi työskentelevät tukitoimintojen parissa. Lisäksi osa haastatelluista työskentelee julkisella sektorilla ja osa yksityisellä puolella, ja kaksi haastateltua on naisia ja kaksi miehiä. Yksi haastatteluun osallistunut on nuori nainen, joka toimii assistenttina asianajotoimistossa. Muut puolestaan toimivat julkisella sektorilla. Yksi haastateltu on eläkeikää lähestyvä mies, joka on julkisella sektorilla johtaja-asemassa.

Haastatteluissa ongelmaksi voi koitua se, jos yhteistä kieltä ei ole tai sanat ja lauseet ymmärretään eri tavalla. Lisäksi vaarana on, että haastateltava antaa todellisuudesta poikkeavaa tai vääristeltyä tietoa. (Kananen 2017, 89.) Nämä asiat on syytä ottaa huomioon tutkimusta tehdessä.

Tutkimusprosessi ei ole suoraviivainen laadullisessa tutkimuksessa, vaan aineiston analyysivaihe on syklinen prosessi, jossa ei ole tiukkoja tulkintasääntöjä. Siinä ei voida etukäteen määritellä, kuinka paljon aineistoa kerätään. Sitä kerätään niin paljon, että tutkija ymmärtää ilmiön ja tutkimusongelma ratkeaa. (Kananen 2017, 35.) Tässä tutkimuksessa haastateltavien määräksi valikoitui neljä, koska tutkija koki, että näillä neljällä haastattelulla tutkimukselle saatiin tarpeeksi tietoa erilaisia näkökulmia verrattavaksi. Haastatteluissa pyrittiin selvittämään miten haastateltavat näkevät tutkimuksen aiheen. Tutkimustulokset esitellään luvussa 5.

Yksi keskeinen kysymys tutkimusta tehdessä onkin, kuinka paljon aineistoa tarvitaan, jotta tutkimus olisi riittävän pätevä. Laadullisissa tutkimuksissa aineiston koossa ei ole suuria eroja vaan se on määrälliseen tutkimukseen verrattuna pääsääntöisesti pieni tai vähäinen. Voidaan siis todeta, että tärkeintä laadullisessa tutkimuksessa on, että haastatteluista saadaan tarpeeksi tietoa analysoitavaksi, eikä aineiston koko ole opinnäytetyön merkittävin kriteeri. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Tämä opinnäytetyö koostuu teoriaosioista ja neljästä haastattelusta. Haastattelut suoritettiin Webropol-sivustolla, jonne kysymykset tehtiin ja niistä lähetettiin nettilinkki haastateltaville sähköpostiin. Haastattelussa oli kysymyksiä yhteensä 15. Vastaukset tulivat myös näkyviin Webropol-sivustolle. Kuten aiemmin todettiin, kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat saivat vastata mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti.

5 Tulokset

Tässä luvussa käydään läpi tehdyt haastattelut ja analysoidaan niitä. Kaikissa laadullisissa tutkimuksissa voidaan käyttää sisällönanalyysiä, joka on perusanalyysimenetelmä. Siinä keskitytään asioihin, aiheisiin ja teemoihin, joista aineisto kertoo eli siihen, mitä haastateltavat ovat esimerkiksi sanoneet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.) Tässä tutkimuksessa ei ollut tarpeellista käyttää teknisiä aineistojen käsittelymenetelmiä, sillä aineistomäärä oli maltillinen ja vastaukset olivat luettavissa. Laadullisessa tutkimuksessa on oleellista, että tutkija tietää mitä hän etsii aineistosta ja, että hän kykenee tulkitsemaan aineistoa. (Kananen 2017, 133, 148.)

Tutkija analysoi haastatteluita kysymys kerrallaan verraten kaikkien haastateltavien vastauksia samaan kysymykseen. Haastateltavat olivat monissa asioissa samaa mieltä keskenään, mutta joitain eroja tuli kuitenkin myös esiin.

5.1 Tekoälyn käyttö lakialalla

Kaikki haastatteluun osallistuneet kokivat, että tekoälyä voisi hyödyntää enemmän lakialalla, koska töitä on paljon ja aikaa vähän. Alalla työskentelevät tekevät usein töitä iltamyöhään ja suuri osa tästä ajasta menee rutiininomaisten töiden tekoon. Nämä rutiininomaiset työt voisi hyvin suorittaa kustannustehokkaammin tekoälyllä, jotta työntekijät voisivat keskittyä substanssiosaamiseen. Julkisella puolella tekoäly ei vielä varsinaisesti ole käytössä, mutta suunnitelmia sen käyttöönottoon on olemassa. Yksityisellä sektorilla puolestaan tekoälyä käytetään jo jonkin verran rutiininomaisissa tehtävissä.

Kaikki haastateltavat olivat myös samaa mieltä siitä, että lakiala on hieman jälkijunassa teknologian käyttöönotossa, mutta ala on kuitenkin alkanut pikkuhiljaa herätä ja ymmärtää teknologian tuomat edut. Rajoitteena toimivat suurilta osin rajalliset budjetit ja negatiiviset asenteet. Teknologian mahdollisuuksia tulisi tuoda enemmän esille organisaation ydintoiminnoille ja niiden puolestaan tulisi olla avoimempia kehittämiselle. Tekoälyn käyttö voisi haastateltujen mukaan nopeuttaa työtä ja laskea kustannuksia. Uudet toimintamallit ja teknologia nähdään kaiken kaikkiaan mahdollisuutena luoda uutta, parantaa palveluita ja omaa toimintaa.

5.2 Kustannukset ja teknologia

Kehityssuunnitelmia haastateltavien työpaikoilla on, ja erillisrahoituksia myös haetaan julkisella puolella. Kehittämissuunnitelmaa tarkennetaan joka vuosi ennen uuden vuoden vaihdetta. Tukitoimien parissa työskentelevät haastateltavat eivät osanneet ottaa kantaa kehityssuunnitelmiin ja budjetteihin.

Teknologialla täytyy olla tietty vaikuttavuus, eli oletetaan, että se maksaa itsensä takaisin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että henkilöstömenoja voidaan karsia. Suuria kustannussäästöjä teknologialla ei vielä ole saatu aikaan, mutta laadullisia parannuksia se on tuonut. Rutiininomaiset työt ovat vähentyneet ja tulevat jatkossakin vähentymään. Henkilömäärää on pystytty myös vähentämään, mikä laskee kustannuksia, mutta kustannukset ovat toisaalta myös nousseet teknologian käyttöönoton ja ylläpidon myötä.

5.3 Motivaatio ja haasteet

Tukitoimintojen parissa työskenteleviä haastateltuja motivoi työssä eniten apuna oleminen ja ongelmien ratkaisu. Myös uusien asioiden valmiiksi saattaminen ja työn monipuolisuus koetaan motivoivina. Näiden lisäksi uuden oppiminen ja opittujen asioiden soveltaminen käytäntöön motivoivat työntekijöitä.

Suurimpina haasteina puolestaan koetaan työn paljous ja delegointimahdollisuuksien puute. Muutos on pysyvää, joten hyvä koulutus ja perehdytys uusiin käytäntömalleihin on erittäin tärkeää. Aikataulut ovat haastavia ja asiantuntijoita tulisi olla enemmän. Riittävän kattavat ja selkeät ohjeet auttaisivat monia työssä, sillä uusia ohjelmistoja ja työkaluja tulee vuosittain käyttöön. Uhkana nähdään myös se, että teknologiaa käytetään tilanteisiin, joihin se ei ole tarkoitettu, jolloin lopputulos ei vastaa tavoitetta.

Kaikki haastatellut kokevat, että teknologian kehittäminen alalla vaatii sekä teknologiaosaamista että substanssiosaamista. Pelkkä teknologiaosaaminen ei riitä, jotta uudet teknologiat saadaan sopiviksi juuri kyseiselle alalle.

6 Pohdinta

Myös asianajoala on muutosten kohteena, vaikkakin alalla reagoidaan suhteellisen hitaasti muutoksiin. Vanhanaikainen tuntilaskutusmenetelmä on yksi syy siihen, miksi lakialalla ei hypitä innosta käyttää tekoälyä, joka pystyy suorittamaan tehtävät nopeasti. Lakiteksti on myös tarkkaa sanoitukseltaan, minkä vuoksi virheisiin ei ole sijaa. Tekoäly ei vielä mahdollisesti ole tarpeeksi tarkka käytettäväksi lakitekstiin ainakaan kaikissa tilanteissa.

Joissain tilanteissa tekoälyä on kuitenkin viisasta käyttää lakialallakin. Rutiininomaisia tehtäviä ja tiukkoja aikatauluja voidaan helpottaa tekoälyn avulla. Näin aikaa vapautuu muihin isompiin töihin. On turhaa tehdä käsin aikaa vievää rutiinityötä, jonka tekoäly voi tehdä minuuteissa. Mikäli rutiinitehtävät jätetään tekoälylle, jää asiantuntijalle aikaa substanssiosaamiseen.

On tärkeää tietää kohdealueesta tarpeeksi, jotta voi itse päätellä tiedon oikeellisuuden. Mikäli kyseisestä asiasta ei tiedä riittävästi, voi joutua vaikeuksiin. Esimerkiksi blogitekstissä tämä tuskin tuottaa ongelmia, mutta laillisesti sitovien asiakirjojen kanssa voi tarina olla toinen. (Advania 2023.) Niissä tiedon tulee olla tarkkaa ja oikeaa. Sen tulee myös olla ajantasaista, noudattaa käyttöoikeuksia ja yksityisyyden suojan vaatimuksia. Lisäksi tietojen tallentaminen tekoälyjärjestelmiin aiheuttaa tietosuoja- ja turvallisuusriskejä, jotka vaativat suojatoimenpiteitä. Tänä päivänä ongelmana on vielä tekoälyä käytettäessä se, kuka kantaa vastuun virheiden sattuessa.

Paras mahdollinen tilanne kehittää tekoälyä olisi tiimeissä, jossa olisi sekä IT- että lakituntemusta. Näin siihen saataisiin molemmat puolet; toimiva teknologia ja ymmärrys lakialasta, jotta se saataisiin mahdollisimman toimivaksi kyseistä alaa varten.

Assistenttien tarpeellisuus tekoälyn kehittyessä on myös yksi esillä ollut aihe. Yksi suuri kysymys on ollut, ovatko assistentit turhia, jos tekoäly voisi tehdä heidän työnsä. Haastattelujeni perusteella näin ei ole. Assistentteja pidetään edelleen korvaamattomina. He ovat yrityksen moniosaajia ja avustavat suurta joukkoa työntekijöistä. Heillä on myös yleensä laaja ymmärrys yrityksen toiminnasta. Assistentit helpottavat muiden työntekijöiden työntekoa etenkin lakialalla, jossa töitä on paljon ja aikaa usein vähän, tätä pidetään oleellisen tärkeänä apuna.

Sosiaalinen media on erittäin suosittu varsinkin nuorten keskuudessa. Sen kautta ihmiset pystyvät olemaan jatkuvasti yhteydessä toisiinsa ja tiedon jakaminen sen välityksellä on helppoa. Sosiaalisessa mediassa tiedon jakaminen tuo kuitenkin esiin turvallisuuskysymykset, sillä tietomurrot ja identiteettivarkaudet ovat yleistyneet.

Vaarana edistyneellä teknologialla on myös se, että ihmisten oma aivojen käyttö vähenee. Sitä myötä erilaisia taitoja, kuten matemaattiset taidot, kadotetaan vähitellen ja ihmisten muisti heikentyy.

Haastatteluissa saaduissa vastauksissa oli paljon yhtäläisyyksiä teoriaosuudessa ilmenneisiin asioihin. Esimerkiksi muutosten hitaudesta lakialalla ja teknologian kehittämisen tarpeellisuudesta oli tiin samaa mieltä. Voidaan siis todeta, että teknologialla on merkittävä potentiaali parantaa asianajotoimintaa ja koko lakialaa, mutta se tuo mukanaan myös haasteita, joihin on sopeuduttava. Teknologia ja tekoäly eivät voi täysin korvata ihmisten roolia, sillä ammattitaito, harkintakyky ja kokemus ovat edelleen välttämättömiä.

6.1 Oman oppimisen arviointi

Koen erittäin tärkeänä, että opinnäytetyön aihe on itselle mielenkiintoinen ja sellaiseksi valitsemani aihe lopulta osoittautui. Aloitin opinnäytetyöprosessin aikanaan eri aiheella, mutta koska aihe ei tuntunut yhtään omalta, oli työn tekeminen todella vaikeaa. Päädyinkin sitten vaihtamaan aiheen aivan toiseen, itselle mielekkääseen ja kiinnostavaan vaihtoehtoon. Tämän jälkeen opinnäytetyön aloittaminen helpottui ja muuttui miellyttävämmäksi. Kananenkin (2017, 53–54) painottaa, että opinnäytetyön aiheen kiinnostavuudella on iso vaikutus tutkimusprosessin loppuunsaattamisessa. Motivaatio pysyy paremmin yllä, kun tutkii itselle kiinnostavaa aihealuetta.

Tekoäly on ollut todella paljon esillä mediassa viime aikoina eli aihe on hyvin ajankohtainen ja myös henkilökohtainen, sillä teknologian kehitys vaikuttaa kaikkien ihmisten jokapäiväiseen elämään. Koska tutkimuksen aihe on tuore, ei siitä löytynyt paljoa kirjallisuutta. En halunnut tämän kuitenkaan estävän aiheen valitsemista, koska se tuntui muuten sopivalta. Onneksi uutisartikkeleita löytyi jonkin verran, joita sain Susskindin kirjan tueksi. Valitsin lähteet harkitusti tarjolla olevasta valikoimasta.

Tein opinnäytetyön kahdessa osassa. Aikaa vievintä oli hakea ja lukea teoriaa ja poimia siitä oleelliset asiat tutkimukseen. Teorian pohjalta haastattelukysymykset muodostuivatkin sitten sulavasti. Haastattelujen suorittamisen jälkeen avasin haastattelut ja tein tulokset- ja pohdintaosuudet. Osien välillä minulla oli pitkäkö tauko opinnäytetyön tekemisessä. Näin jälkikäteen ajoittaisin opinnäytetyön teon eri tavalla, ja tekisin sen kerralla alusta loppuun. Mitä enemmän taukoa työn tekemisestä pitää, sitä hankalampaa sen jatkaminen on. Tarkemmasta päiväaikataulusta olisi voinut myös olla hyötyä työn tekemisessä. Olisi myös ollut hyödyllistä, että opinnäytetyökurssi olisi ollut tuoreena mielessä.

Koin tukikysymykset erittäin hyödylliseksi aiheen rajaamisessa. Ennen kuin sain omat tukikysymykseni lukittua valmiiksi, tuntui opinnäytetyöni aihe todella laajalta ja sekavalta. Ilman ohjaavia

kysymyksiä olisi erittäin helppo lähteä väärälle raiteelle ja kirjoittaa aiheen ohi. Aiheen rajaamisen kanssa sai siis olla erittäin tarkkana. Kun sain kysymykset päätettyä, oli paljon helpompi arvioida, mitä halusin työhön kirjoittaa ja mitä taas jättää pois.

Teoriaosiota oli kiinnostavaa tutkia, sillä en tiennyt aiheesta paljoa entuudestaan, mutta lakiala kokonaisuudessaan kiinnostaa kovasti. Etenkin Susskindin kirja ja GhatGPT:stä lukeminen ja oppiminen olivat todella antoisaa.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen tekemääni työhön, vaikka välillä sitä tehdessäni iskikin paniikki ja turhautuminen. Onneksi minulla on hyvä tukiverkosto, joka auttoi ja tsemppasi sitä tarvittaessa. Koen oppineeni opinnäytetyöprosessissa muun muassa aikataulutuksen ja lähdekritiikin merkityksen sekä lähteiden hyödyntämisen tärkeyden.

Lähteet

Advania 2023. Generatiivisen tekoälyn hyödyt ja haitat lakialalla. Luettavissa: <https://www.advania.fi/blogi/generatiivisen-tekoalyn-hyodyt-ja-haitat-lakialalla> Luettu: 18.10.2023.

Ava-akatemia 2023. X-, Y-, ja X-sukupolvet työelämässä – mitä ottaa huomioon eri ikäisiä johdattaessa? Luettavissa: <https://akatemia.fi/blogi/x-y-ja-z-sukupolvet-tyoelamassa-mita-ottaa-huomioon-eri-ikaisia-johdattaessa/>. Luettu: 28.3.2023.

Business Law Today 2022. Law bots: How AI Is Reshaping the Legal Profession. Luettavissa: <https://businesslawtoday.org/2022/02/how-ai-is-reshaping-legal-profession/> Luettu: 07.11.2023.

Euroopan Parlamentti 2020. Mitä tekoäly on ja mihin sitä käytetään? Luettavissa: <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20200827STO85804/mita-tekoaly-on-ja-mihin-sita-kaytetaan>. Luettu: 28.3.2023.

Forbes 2023. Lawyer used ChatGPT in court – And cited fake cases. A judge is considering sanctions. Luettavissa: <https://www.forbes.com/sites/mollybohannon/2023/06/08/lawyer-used-chatgpt-in-court-and-cited-fake-cases-a-judge-is-considering-sanctions/?sh=77c9ca557c7f> Luettu: 03.11.2023.

Forbes 2023. Will AI Replace Lawyers? Luettavissa: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2023/05/25/will-ai-replace-lawyers/?sh=6a7c63633124> Luettu: 07.11.2023.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Jyväskylä.

Kauppalehti 2020. Suuria muutoksia tulossa lakialalle – teknologian avulla perinteisiä toimintamalleja korvataan uudennlaisilla. Luettavissa: <https://www.kauppalehti.fi/kumppaniblogit/vieraskyna/suuria-muutoksia-tulossa-lakialalle-teknologian-avulla-perinteisia-toimintamalleja-korvataan-uudennlaisilla/445aa7f5-3956-59fe-8a05-5c037db4b55c> Luettu: 12.11.2023.

Kolari, J., Kallio, A. 2023. Tekoäly 1.2.3 – Matkaopas tulevaisuuteen. Docendo Oy. Jyväskylä.

Marttinen, J. 2018. Palvelukseen halutaan robotti. Kustannusosakeyhtiö Aula & Co.Helsinki.

MTV Uutiset 2023. Juristi käytti ChatGPT:tä oikeusjutussa – tekoäly viilasi huolella linssiin. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/juristi-kaytti-chatgpt-ta-oikeusjutussa-tekoaly-viilasi-huolella-linssiin/8710914> Luettu: 12.10.2023.

Siukonen, T. & Neittaanmäki, P. 2019. Mitä tulisi tietää tekoälystä. Docendo Oy. Jyväskylä.

Susskind, R. 2013. Juristin huomina: Johdatus tulevaisuuteesi. Print Best. Viro.

The Future of Work – Challenges and Prospects for Organisations, Jobs and Workers. 2023. (open access publication)

Tietoarkisto 2023. Haastattelut. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> Luettu: 10.11.2023.

Tuoni, J., Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Työterveyslaitos 2023. Algoritminen johtaminen työelämässä – ALGOSH. Luettavissa: <https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/algoritminen-johtaminen-tyoelamassa-algosh> Luettu: 11.11.2023.

Yle Uutiset 2023. Mikä ihmeen Chat GPT? – Nämä asiat jokaisen kannattaa ymmärtää tekoälystä. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20020160> Luettu: 20.4.2023.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Kerro kuka olet, missä olet töissä, kauanko olet ollut kyseisessä työssä ja mitä työkuvaasi kuuluu

2. Mitä tukitoimintoja/työkaluja/ohjelmia työpaikallasi käytetään?

3. Kuinka monta assistenttia teillä on töissä ja miten heidät on jaoteltu?

4. Onko teillä tekoäly (AI) käytössä? Miten?

5. Mitä mieltä olet teknologian kehityksestä lakialalla? Käytetäänkö sitä tarpeeksi? Mitä voisi parantaa?

6. Miten työpaikallasi on valmistauduttu/ valmistaudutaan kasvavaan teknologiaan?

7. Onko työpaikallasi valmistauduttu kustannusten suunnitteluun tulevaisuuden varalle?
Miten?

8. Miten työpaikallasi teknologian kehitys on vaikuttanut tukitoimintojen käyttöön (esim. assistentteihin) ja kustannuksiin?

9. Onko työpaikallasi tutkimus- ja kehittämisbudjetti? Mistä se koostuu? Millainen?

10. Mikä motivoi sinua eniten työssäsi?

11. Isoimmat haasteet työssäsi? Mikä voisi helpottaa niihin?

12. Minkälaiset työkalut auttaisivat tehostamaan työtäsi? Entä alentamaan kustannuksia?

13. Lakialan uudet toimintamallit; uhka vai mahdollisuus?

14. Teknologia/tekoäly; uhka vai mahdollisuus?

15. Mikä taho olisi mielestäsi paras kehittämään lakialalle suunnattuja teknologioita?
